

ماریان یورگنسن | لوئیز فیلیپس |

نظریه و روش در

نخاعل گفتمان

ترجمه ه. ی. جلیلی

نشرنی

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

ناشر

نظریه و روش

تحلیل ۴ نما

ماریان یورگنسن

لوئیز فیلیپس

مترجم هادی جلیلی

نسخه پرداز مهدی نوید

چاپ ششم، تهران، ۱۳۹۵

تعداد ۵۰۰ نسخه

چاپ و صحافی نقش

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً،
به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی)
بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

شابک ۹۷۸ ۹۶۴ ۱۸۵ ۱۴۸ ۶

www.nashreny.com

فهرست مطالب

۱۱	یادداشت مترجم
۱۳	پیش‌گفتار
۱۷	۱ حوزه تحلیل گفتمان
۲۱	یک بسته کامل
۲۲	مفروضات کلیدی
۲۵	سه رویکرد مورد نظر این کتاب
۲۹	از سیستم زبانی به گفتمان
۳۴	دیرینه‌شناسی و تبارشناسی فوکو
۳۸	سوژه
۴۱	انکار جبرگرایی
۴۴	تفاوت میان این سه رویکرد
۴۴	نقش گفتمان در بساختن جهان
۴۷	موضوعاتی که در کانون تحلیل این رویکردها قرار دارند
۴۸	نقش تحلیلگر
۵۱	یادداشت‌ها
۵۳	۲ نظریه گفتمان لاکلو و موف
۵۴	به سوی نظریه گفتمان

۶۳	نقد مارکس
۶۷	نظریه اجتماعی
۶۸	اولویت سیاست
۷۵	جامعه ناممکن
۷۸	هویت و شکل‌گیری آن
۷۸	موقعیت‌های سوژه
۸۱	نظریه لاکان درباره سوژه
۸۴	گروه‌بندی
۸۶	نماینده‌گی
۸۹	تخاصم و هم‌مونی
۹۳	کارگیری نهادهای گفتمان در عمل
۱۰۰	تصادف و عدم
۱۰۵	یادداشت‌ها
۱۰۹	تحلیل گفتمان اندلسی
۱۱۰	پنج ویژگی مشترک
۱۱۰	۱. فرایندها و ساختارهای اجتماعی و فرهنگی تا حدودی خصلت زبانی-گفتمانی دارند
۱۱۱	۲. گفتمان هم‌سازنده است و هم‌ساخته شده
۱۱۱	۳. کاربرد زبان باید به‌نحو تجربی و درون‌بستر اجتماعی خودش تحلیل شود
۱۱۳	۴. گفتمان کارکردی ایدئولوژیک دارد
۱۱۴	۵. تحقیق انتقادی
۱۱۵	تفاوت این رویکردها با یکدیگر
۱۱۵	تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف
۱۱۸	مدل سه‌بعدی فرکلاف
۱۱۸	مفاهیم کلیدی
۱۲۵	رخدادهای ارتباطی و نظم‌های گفتمانی
۱۲۸	میان‌متنیت و میان‌گفتمانیت
۱۳۰	گفتمان، ایدئولوژی و هم‌مونی

۱۳۳	طرح و روش تحقیق
۱۳۴	۱. انتخاب مسئله تحقیق
۱۳۵	۲. صورتبندی پرسش‌های تحقیق
۱۳۶	۳. انتخاب داده‌ها
۱۴۰	۴. پیاده کردن متن
۱۴۱	۵. تحلیل
۱۵۲	۶. نتایج
۱۵۳	داتی اساسی
۱۵۸	داشته‌ها
۱۶۳	۴ روان‌شناسی گمنامی
۱۶۶	روان‌شناسی گمنامی: منزله چالشی در برابر روان‌شناسی شناختی
۱۶۶	خود و فراتر از ذهن
۱۶۹	نگرش پژوهشی
۱۷۱	تضادهای گروهی
۱۷۳	چکیده موضوع روان‌شناسی گمنامی
۱۷۳	برساختگرایی اجتماعی و روان‌شناسی گمنامی
۱۷۶	شاخه‌های مختلف روان‌شناسی گمنامی
۱۷۹	گنجینه تفسیری
۱۸۲	ذهن‌ها، خویشتن‌ها و هویت‌ها
۱۹۰	سرمایه گذاری روانی
۱۹۵	بازاندیشی
۱۹۷	خلاصه
۱۹۹	طرح و روش‌های تحقیق
۱۹۹	۱. پرسش‌های تحقیق
۲۰۰	۲. انتخاب نمونه
۲۰۰	۳. گردآوری داده‌های طبیعی
۲۰۱	۴. تولید داده‌ها از طریق مصاحبه
۲۰۶	۵. پیاده کردن متن
۲۰۶	۶. کدگذاری

۲۰۷	۷. تحلیل
۲۰۷	۸. تعیین اعتبار
۲۰۸	۹. گزارش تحقیق
۲۰۹	۱۰. به کارگیری نتایج تحقیق
۲۰۹	مثال‌ها
۲۱۰	وترل و پاتر: فرهنگ به مثابه برساختی گفتمانی
۲۱۵	ویدیکومب و ووفیت: هویت‌های خرده‌فرهنگی
۲۱۸	ملاحظات پایانی
۲۲۰	یادداشت‌ها
۲۲۵	۵. در میانه ر. بگردی. مختلف
۲۲۶	گفتمان به مثابه ساختار و عناصر
۲۳۰	گفتمان و نظم گفتمانی
۲۳۲	تحدید گفتمان
۲۳۵	محتوای گفتمان
۲۳۷	ابزارهای تحلیل
۲۴۰	استراتژی‌های تحلیلی
۲۴۱	مقایسه
۲۴۲	تعویض
۲۴۳	بزرگنمایی جزئیات
۲۴۵	چند صدایی بودن
۲۴۵	حرکت از استراتژی‌ها به سمت تحلیل بیش‌تر
۲۴۸	پژوهش چند دیدگاهی
۲۴۹	مسائل عمده ناشی از تلفیق رویکردهای مختلف
۲۵۳	مثال - محیط زیست و گمنش سیاسی
۲۶۳	تحلیل متن با استفاده از سه رویکرد به تحلیل گفتمان: مثال
۲۷۵	اعتبار
۲۸۰	یادداشت‌ها

۲۸۱	تحقیق به روش برساختگرایی اجتماعی انتقادی	۶
۲۸۴	اما واقعیت چه می‌شود؟	
۲۸۷	نقد ایدئولوژی	
۲۹۰	نقد ایدئولوژی اصلاح شده	
۲۹۲	نقد نقد	
۲۹۷	نقد امر بدیهی انگاشته شده	
۳۰۱	شناسایی تلقی‌های بدیهی انگاشته شده	
۳۰۳	نقد از حاشیه	
۳۱۰	نقد از موضع شکاف‌های موجود در ساختار	
۳۱۲	جایگاه دانش	
۳۱۳	نسبی‌گرایی بازاندیشی	
۳۲۲	نسب‌گرایی و بحیثیت	
۳۲۴	نقد به مثابه نسبی‌گرایی موقعیتی خاص برای بحث	
۳۳۶	یادداشت‌ها	
۳۳۹	واژه‌نامه	
۳۴۷	منابع	

یادداشت مترجم

ترجمه از جهتی مانند اول، است: هر دو شرط لازمند. ای کاش همه می توانستند هر متنی را به همان زبانی بخوانند که به آن نوشته شده. شرایط موجود و جهانی شدن نیز بیش از پیش بر اهمیت ترجمه افزوده است؛ تا آنجا که عده‌ای از هنر ترجمه صحبت می‌کنند در حالی که باید خود را «آلوده» به ترجمه بدانیم. در دنیایی که به قول ما حینظری اندیشیدن از طریق ترجمه ممکن است نمی‌توان از آن پرهیز کرد و «سیاست‌هاست‌های پاک» را در پیش گرفت.

منظور از نوشتن این سطور توضیح بابت کلمه‌ای است که معادل مناسبی برای آن در فارسی نمی‌شناسم. Practice در این کتاب بیش از سه صد بار تکرار شده است. در فرهنگ‌های انگلیسی آن را عملی مقبول، فعالیتی، خودآگاه، رفتاری از روی عادت که به تکرار انجام شود معرفی کرده‌اند. پرکتیس در پزشکی یعنی طبابت و نزد حقوقدانان به معنای وکالت است. در فارسی نزدیک‌ترین معادل برای آن «عمل» است که متأسفانه به هیچ وجه بار معنایی تکرار و مقبولیت در آن نیست. به همین دلیل عین لفظ را به همان شکل به کار گرفتیم. خوانندگان در طول این متن بارها با تعبیرهای پرکتیس گفتمانی، پرکتیس اجتماعی، پرکتیس فرهنگی و جز این‌ها روبه‌رو خواهد شد. به این

دلیل از معادل‌های مصنوعی و خود ساخته استفاده نکردم که فضیلتی برای فاصله گرفتن زبان فارسی از تعابیر روزمره علمی قائل نیستم. امیدوارم خوانندگان از این بابت به زحمت نيفتند.

www.ketab.ir

پیش‌گفتار

معمولاً پیش‌گفتار را برای این می‌نویسند که بستر گسترده‌تری را که متن در آن قرار دارد معرفی کنند. پیشگفتار به خواننده می‌گوید متن چگونه شکل گرفته و چگونه باید آن را خواند یا چنانچه از مفاهیمی استفاده کنیم که در ادامه در همین کتاب به کار خواهیم برد، پیشگفتار به خواننده می‌گوید که متن چگونه تولید شده و چگونه باید آن را مصرف کرد. پیشگفتار متن را [در راه رسیدن] از فرد [نویسنده] به جمع [خوانندگان] هدایت می‌کند. ما در مقام مؤلف می‌دانیم که تنها مبدعان این اثر نبوده‌ایم؛ بلکه کتاب حاضر مرهون سایر متون و گفت‌وگوهای مان با دیگران است. همچنین می‌دانیم متن با انتشار از اختیار مؤلفش خارج می‌شود. چه بسا خوانندگان پیام‌هایی در متن بیابند که با آنچه مؤلف انتظار داشته است به کلی متفاوت باشند.

پیشگفتار غالباً دستورالعملی برای خواندن متن ارائه می‌کند. ما به این طریق خوانندگان سرکش را رام می‌کنیم. مؤلفان امیدوارند با بیان خودشان از کتاب از احتمال برداشت‌های ناخواسته خوانندگان بکاهند. هدف کتاب حاضر نیز ارائه درآمدی است بر حوزه گسترده و میان‌رشته‌ای تحلیل گفتمان برساخت‌گرای اجتماعی^۱. در این کتاب با معرفی و بحث راجع به سه رویکرد

مختلف به تحلیل گفتمان - نظریه گفتمان لاکلو و موف^۱، تحلیل گفتمان انتقادی^۲ و روان شناسی گفتمانی^۳ - گستره این حوزه را نشان خواهیم داد. قصد داریم ویژگی های خاص نظری و روش شناختی هر یک از این سه رویکرد را شرح دهیم و امیدواریم با ارائه مثال های تجربی الهام بخش تحقیق های جدید در حوزه تحلیل گفتمان شویم. علاوه بر این، با معرفی و بحث راجع به فرض های فلسفی مشترک در میان تمامی انواع تحلیل های گنمان بر ساختگرایی اجتماعی قصد داریم طراحی چارچوب های تحقیقی ای را سهیل کنیم که از بیش از یک رویکرد استفاده می کنند.

البته ریک کتاب نمی توان تمام این کارها را به تمام و کمال انجام داد. در بعضی از این کتاب ها به اشاره ای بسنده کرده و نظریه ها را به اختصار مطرح کرده ایم، همچنین از راه روش شناختی را که معرفی کرده ایم صرفاً مثنی نمونه خروار از امکاناتی که هر رویکرد در اختیارمان می گذارد. به این معنا کتاب حاضر حکم تحریر کننده اشتباهی خوانندگان را دارد و آن ها را به کندوکاو بیش تر در حوزه تحلیل گفتمان ترغیب می کند.

پیشگفتار علاوه بر در میان گذاشتن معنای بالقوه متن پیش از رسیدن آن به دست خواننده به کار سپاسگزاری از آن نیز می آید که و امدارشانیم. این کتاب در دپارتمان ارتباطات دانشگاه رانخلیه، انمارک شکل گرفت و باید از این دپارتمان برای حمایت هایش در تمام مراحل پروژه مان تشکر کنیم. از زمان تدوین نسخه اولیه این اثر عده زیادی برای خواندن، بحث کردن، اظهار نظر و ارائه پیشنهاد درباره شکل و محتوی آن به ما کمک کرده اند. ما مدیون تمامی این افرادیم. دانشجویان دپارتمان هایی که در آن ها تحلیل گفتمان تدریس کرده ایم با اظهار نظرهای شان درباره این متن به طور مستقیم و با بحث های شان درباره مسائل مربوط به تحلیل گفتمان به طور

1. Laclau and Mouffe

2. critical discourse analysis

3. discursive psychology

غیرمستقیم کمک بسیاری به ما کردند. به همین ترتیب همکاران، خانواده‌ها و دوستان‌مان با مخالفت با ما و حمایت از ما تأثیری ارزشمند بر این متن گذاشتند. یاد تمام کسانی که در انجام این کار با ما همکاری کردند در ذهن و قلب‌مان است. اما در این جا صرفاً به نام عدهٔ خیلی از آن‌ها اشاره می‌کنیم که در مرحلهٔ نهایی این فرایند یاورمان بودند. شورای پژوهش‌های علوم اجتماعی دانمارک برای برگرداندن این متن به زبان انگلیسی به ما کمک مالی کرد. اِبه کلیدگور و لارا ترابورگ اولین پیش‌نویس ترجمهٔ این اثر را به زبان انگلیسی تهیه کردند که کتاب حاضر بر پایهٔ آن تدوین شده است. آلفرد فیلیپس هفته‌ها روی ترجمهٔ این اثر کار کرد. ایریک برگرن، لیلی شولیاراکی، تورین دیربرگ، نورمن فرکلاف، هریک آرسن و شانتال موف دربارهٔ پیش‌نویس تقریباً نهایی تک‌تک فصل‌ها اظهار نظرهای ارزشمندشان را در اختیار ما گذاشتند.

در طول این مسیر، دشواری‌های ارزشمندی شد تا متن را تغییر داده یا آن را بسط دهیم اما ما قادر نبودیم به همهٔ آن‌ها عمل کنیم. عده‌ای نیز پیشنهاد می‌کردند تا مطلبی را بازنویس کنیم یا بیشتر توضیح دهیم؛ به بسیار از آن‌ها عمل کردیم. کتاب حاضر بدون کسانی که نظرات خود را در اختیار ما گذاشتند هرگز شکل فعلی خود را پیدا نمی‌کرد.

در این پیشگفتار تألیف این متن را به فرانسوی جمع، نسبت دادیم که طی آن کثیری از افراد مهر و نشان خود را بر آن نهادند. شاید تصور شود که مؤلفان خود هیچ کاره بوده‌اند. اما در پایان با افزودن این جملهٔ پایانی همیشگی که مؤلفان مسئولیت کامل کلیهٔ خطاها و نقایص متن را به عهده می‌کنند، بی‌هیچ ادعایی خود را مؤلف این کتاب می‌خوانیم.

با این پیشگفتار تلاش کردیم تا فهم خوانندگان را در مسیر خاصی هدایت کنیم. حال دیگر نوبت شما است.

ماریان دلبلیو، یورگنسن

لونیز جی، فیلیپس